

УКРАЇНСЬКИЙ СЛІД У ПРОЕКТАХ DEAC

Постановка проблеми. Подолання ізоляціонізму як принципу української культурної політики є нагальним завданням мистецької спільноти сьогодні. У розвинених країнах культура є повноправним гравцем серед продуцентів національного прибутку, інструментом економічного росту. Відсутність мистецької інфраструктури виштовхнула низку митців з українського мистецького поля. Втім, вони не загубилися на міжнародних широтах, досить успішно реалізуючись закордоном. Прийшла пора повертати в українську культуру не тільки авангард 20-х років, але й сучасних авторів, які випали з українського мистецького дискурсу — час збирати каміння.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. До розгляду залучено низку публікацій у зборах масової інформації Чорногорії та світу і річний звіт Dukley European Art Community (Європейський центр мистецької спільноти Дюклей), побудований як послідовна низка аргументів стосовно зміни парадигми сприйняття мистецтва і культури як дотаційної сфери, позбавленої приватної підтримки, — на сприйняття культури як інструменту економічного росту. В річному звіті зафіксована дорожня карта розв'язання даної проблеми — на неї можна спиратися, пристосовуючи до українських реалій.

Цілі статті. Метою статті є розгляд українських проектів, реалізованих у рамках резиденції Dukley European Art Community, організованої Маратом Гельманом у Чорногорії з моменту заснування програми, для залучення їх до національного культурологічного дискурсу, та аналіз тем, розроблених авторами, з урахуванням проекції цієї проблематики на український контекст. Співставити контексти, в яких діяли українські митці в Чорногорії і в Україні. Проаналізувати програмні напрацювання, розроблені в Чорногорії з метою їхнього адаптування та застосування для регіонального розвитку культури в Україні.

Викладення основного матеріалу дослідження. Конвергенція, що започаткувала DEAC, персоніфікована двома ключовими постатями, без чиїх рішень та ідей центр був би не можливий. Йдеться про Ніла Емільфарба, американського бізнесмена й одного з найбільших інвесторів у Чорногорію (мешкає в Чорногорії) та про Марата Гельмана, автора ідеї і загального керівництва проекту DEAC, відомого московського галериста, колекціонера, який за щасливим збігом перебував влітку 2014 року в Чорногорії, якраз тоді, коли Емільфарб думав про «заснування невеликого культурного центру в Будві». Хотілося б, аби українські олігархи діяли чи, хоча б, артикулювали тези, подібні до твердження Емільфарба: «в будь-якому разі, як той, хто живе тут, я відчуваю необхідність зробити що-небудь для країни, котра стільки мені дала» [1, с. 22].

Стратегія Гельмана для розвитку DEAC ґрунтується на декількох ключових принципах — принцип мережовості, взаємозалежності, — зосередившись на виробленні «культурного продукту»: паблік арту, виставок, концертів, фестивалів, громадського мистецтва, лекцій, семінарів тощо. Ідеї, спрямовані на фінансову підтримку програми в Чорногорії, Гельман озвучував, прагнучи віднайти розуміння і зацікавлення партнерів. Перша ідея стосується вільного часу. Зокрема йдеться про можливість якісно витратити вільний час [1, с. 23].

Друга ідея стосується нового співвідношення унікального й універсального в нашому житті. У 20 столітті, у вік технологій, наукового прогресу — найбільш успішними були ті, хто перемагав в конкуренції за універсальне: айпад, мерседес, програмне забезпечення, ксерокс,

Андрій Базюта. Проект «Живе місто» / «Living Town» інсталяція «Жива вежа» / «Living Tower», Старе місто, Будава, 2015

Георг Гусєв. «Сповідь резидента», Дюклей Арт Центр, Котор, 2015

Олександр Алексєєв. Проект «Російський музей», галерея в тунелі, Будава, 2015

Відбувається заміщення індустріального наповнення ВВП країни секторами креативної економіки — у недалекому майбутньому 80% складатиме сервісний сектор, торгівля, фінансовий сектор, туризм та економіка знань: освіта, інновації, культура, креативні індустрії. Головне — DEAC починається тоді, коли місце культури в усьому світі різко змінюється. З доцільної сфери вона стає двигуном економіки, так само, як у 20 столітті двигуном економіки стала наука. DEAC — це перший проект художньої інституції, побудований виходячи з розуміння культури як інструменту. Марат Гельман вважає, що необхідно бути першими, тоді дістанеться вся слава як законодавцям нового тренду.

Спробую відтворити хронологію української присутності в DEAC і культурному полі Чорногорії. Першим в резиденцію DEAC запросили Андрія Базюту, уроженця Львова, відомого киянам зі спільного проекту із Ганною Надудою «Ойкос» (куратор Микола Скиба) у рамках виставки «Космічна Одісея» в Мистецькому Арсеналі, а також як учасник виставок Kinetic Art Fair (Лондон, Великобританія), Group PiG (Стамбул, Туреччина) «Arial Allusion», DIA Art Foundation (Нью-Йорк, США). 5 березня 2015 року в Музеї археології в Будві відкрилася виставка Андрія Базюти «Живий музей» / «Living Museum», де митець реалізував меппінг на археологічні артефакти, виставлені в музеї. Меппінг — сучасна технологія, що дозволяє проєктувати відеозображення на будь-які поверхні, включаючи міські будівлі. Це була не просто відеоінсталяція, а інтерактивний сенсорний проєкт, який реагував на реакцію глядачів [3]. Проєкт продовжився лекцією Андрія «Science Art». Марат Гельман називає Базюту не інакше як генієм за масштабне мислення, концептуальний підхід та використання інноваційних інтерактивних технологій.

Невдовзі в резиденцію DEAC запросили Юрія Соломка з Києва, чия робота фіналізувалася виставкою «Чорногорія» в Національній бібліотеці у Цетине в рамках програми Dukley European Art Community «Чорногорія очима іноземців» (з 27 березня по 10 квітня 2015). За словами художника, починаючи з 1991 — від «часів змін» — він у роботах використовує карти, формуючи своє художнє висловлювання про геополітику, історію і людину в світі [4, с. 36]. Робота з картами розгортається у двох цікавих для нього площинах: а) увесь світ і б) Україна на світовій мапі. Проєкт «Чорногорія» виявився чимось, на кшталт, виклику. Митець узявся опрацьовувати стихії Чорногорії засобами живопису — небо, земля і вода через християнські символи: виноград, вівця і риба. Семантичне «тепло» творів Соломка, вважає Петар Чукович, полягає в їхній лапідарній атикуляції. Були представлені: три живописні роботи Соломка, де Чорногорія трактується через міфи, базовані на глибокій традиції, два графічні

Юрій Соломко. «Чорногорія 2»,
галерея Dukley Gardens, Будава, 2015

Ірина Ластовкіна. «Чорногорія 2», галерея Dukley Gardens,
Будава, 2015

Юрій Соломко. «Чорногорія
“Земля”», полотно, олія
138x135 см, Цетине, 2015

твори, де автор працює з процесами творення нового міфу і героїнею якого є Марина Абрамович, та два об'єкти, де автор знову звертається до картографії (камінь, вкритий назвами поселень, буквально апелюючи до поняття чорна гора, перетворюється на карту країни і захисний шолом, вкритий картою Чорногорії, з якого проросла рука з жестом благословення). У двох графічних роботах митець поєднує мапи країни із зображенням ікони сучасного мистецтва Марини Абрамович, енічної чорногорки, вписуючи в картографічну легенду свої текстові вставки-референції до її робіт «Балаканский еротичний епос», «Мистецтво має бути красивим, художник має бути красивим, країна має бути красивою».

9 травня 2015 року в Будві відбувся Dukley Music Fest — перша велика міжнародна музична подія, організована DEAC. Фестиваль продемонстрував суміш національних традицій і напрямів сучасної музики, серед учасників — проєкт Влада Троїцького Даха-Браха (Київ, Україна).

28 травня 2015 року Андрій Базюта започатковує довготерміновий інтерактивний проєкт «Живе місто» / «Living Town» з першою презентацією 3D меппінга «Жива вежа» / «Living Tower». На стінах дзвіниці Церкви Святого Івана, зведеної на площі Старого міста в VII столітті, з'явилися тривимірні рухомі зображення, що створювали оригінальні оптичні ілюзії. Глядачі побачили грандіозну візуальну інсталяцію Андрія Базюти, яка оживила унікальну архітектуру анімуючи історії, пов'язані з Чорногорією, перетворюючи башту на світлову скульптуру. Організатори довго шукали в Чорногорії відповідне обладнання — сенсори знайшли в Белграді, використано також 5-променевий проєктор. У планах проєкту «Живе місто» — кожні два місяці відкривати у Будві якийсь новий об'єкт, реалізувати на вулицях міста новий жанр архітектурного кіно (людина, яка прогулюється історичним центром, стає частиною історії). Це велика колективна робота: сценарії для такого кіно пише письменник, саунд-дизайном займається композитор, постановки вуличного театру створюватиме Юрій Муравицький (народився у м. Бердичів, Україна). 7 червня 2015 Андрій Базюта продовжив цикл презентацій. Проєкт на Старій вежі вже оцінили глави Балканських держав — стараннями мера Будви його було включено до культурної програми під їхнього час візиту. Втім, зараз доля проєкту під питанням, адже мер Будви перебуває під арештом через звинувачення у корупції.

Наступним з українських митців в резиденцію DEAC запросили Ігоря Гусева з Одеси — 21 червня 2015 року відбувся вернісаж його робіт в галереї Дюклей Арт Центру в Которі, в Будинку художників (був напередодні відкритий у колишній будівлі Югоцетанії). Виставка Гусева «Сповідь резидента» приховувала у своїй назві парадокси — з одного боку це апеляція до резидента DEAC, з іншого — до проблеми отримання іноземцями бажаного статусу резидентів Чорногорії. Крім того, на мою думку, Ігор відсилав глядача до шпійського кінематографа, адже Чорногорія перенаселена росіянами. Як на мене, у своєму живописі Ігор Гусев апропріює художній підхід, віднайдений мною у відеопроєкті «Колайдер» (2011) і втілений також у живописному циклі «Казус дромології» (український пейзаж), що трансформує ре-

Оксана Чепелик. перформенс «Колайдер Орнамент», ПСАТ — Міжн. інст. суч. мист. і теорії, Мангалія, Румунія, 2016

Ігор Гусєв. «Сповідь резидента» (2015), галерея Pizana, Подгориця, 2016

Оксана Чепелик. перформенс «Перечитуючи „Другу статтю”», виставка «Музей Жінки» Тані Антошиної, АРТ Галерея, Подгориця, 2015

алістичне зображення в абстрактне поле, спричинені прискоренням у колайдері й напругою, — та розробляє його як власну манеру. Живопис Гусєва представляв чорногорські пейзажі, частково пропущені крізь дигітальний фільтр, завдяки чому виникає живописний глітч арт. Глітч — імпульсна перешкода, після якої іде збій системи. У Гусєва міметична фігуративність після збою не відновлюється — залишаються лише кольори та їхня тяглість у часі. Цей прийом Ігор уже випробовував в Україні на полотнах, що зображали майданівців 2014 року.

До української когорти художників можна долучити Олександра Алексєєва (навчався у Києві, нині мешкає в Австрії). Він створив перший проект для тунелю під назвою «Російський музей», де знакові живописні полотна — здебільшого російських художників Шишкіна, Саврасова, Перова, Рєпіна, Рубльова, а також Да Вінчі, Ботічеллі, — трансформував у стилістиці дорожніх знаків у двометрові алюмінієві панно паблік-арту, начебто натякаючи: «правильним шляхом ідете, товариші!». 11 липня 2015 тунель під комплексом Дюклеї, що поєднує місто Будву з містечком Бечичи, перетворився на галерею, де експонувалися твори Алексєєва, Олександра Флоренського (з групи «Митьки») та Юрія Гордона.

28 липня в «Dukley Marina Beach Club» презентували «You will sea» / «Ти станеш морем» (в англійській версії — гра слів, звучить як «Ти побачиш») Андрія Базюти. Відеоінсталяція «You will sea» — несподіваний погляд на Старе місто з моря.

4 вересня 2015 року в галереї Dukley Gardens у Будві відкрилася спільна виставка «Чорногорія 2» Юрія Соломка та Ірини Ластовкіної, реставраторки за фахом. Експозиція є продовженням метакартографії Соломка — він звертається до подій війни на території колишньої Югославії, через які Юрій приводить зв'язок з трагічними подіями в сучасній Україні. Ірина Ластовкіна розробляла прекрасні мозаїки в Криму і в резиденції ДЕАС, надихнувшись чудовими мозаїками римського періоду, експоновані у виставковій залі в церкві Св. Марії дель Пунта в Будві — реалізувала свій задум у мозаїчних панно з чорногорських камінців.

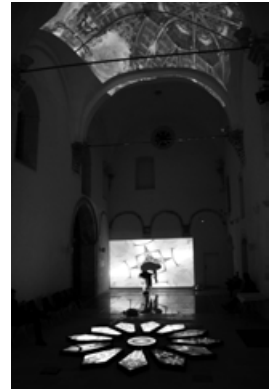
Наступним українським резидентом була Саша Макарська. 15 вересня 2015 року вона презентувала свій проект «Чорногорські ретабло» в церкві Санта Марія дель Пунта в Будві. Ретабло походить від латинських слів retro (позаду) і tabula (вівтарна картина; англ. altarpiece, фр. Retable) — художній твір, що встановлюється у вівтарях християнських, переважно католицьких храмів. Надихнувшись чорногорським сакральним мистецтвом, художниця створила живописний цикл подібних вотивних картин, присвячених богам. «Чорногорські ретабло» — концептуальний, фігуративний, стилізований під наївний живопис, втім, це автоторська візуальна мова, якою послуговується мисткиня. Роздивляючись полотна і читаючи

Андрій Базюта «Кімната без номера» спільно з Катериною Сісфонтес (Швеція), Будинок Художника, Котор, 2015

Арсен Савадов, з циклу «Underground Оксана Чепелик, проект «Чорногор-2000» (1999), проект «Recycle Religion», ський колайдер», 3-екранна відео галерея «White Box», Нью-Йорк (США), 2015

інсталяція, галерея в церкві Св. Павла, Котор, 2015

тексти — за що персонажі вдячні Богові, чи певному святому — глядач повністю занурюється у сюжет. Разом з тим, проект межує з практиками «соціальної скульптури», адже мисткиня, залучає подяки різних реальних людей, носіїв різних мов і культур. У картинах Макарської — культурна обізнаність та її власний погляд на світ, до того ж, вони надзвичайно теплі. У цьому проекті вдалося «переставити акценти, включити іронію і рефлексію» під впливом багажу історичного живопису [5, с. 219].

17–19 вересня DEAC організував БалКанський кінофестиваль в Будві, що проходив за участі Павла Лунгіна й Сільвестрова Андрія. Фінал БалКанського фестивалю був відзначений 3D відеомепінгом Андрія Базюти в Dukley Marina на фортечну стіну Старого міста Будви.

Ознайомившись із концепцією DEAC, маючи досвід реалізації свого довгострокового проекту «Collider» (2011) і специфічної відеоінсталяції «Колайдер_100» в рамках проекту «Decompression» в церкві Сен-Мері в Парижі, де виник дивовижний візуальний діалог між фрагментованим дигітальним рухомим зображенням в інсталяції та історичними вітражами, — я запропонувала медіа-проект для сакральних просторів (відеоінсталяції /цифрове фото) для реалізації в резиденції в Dukley Art Community.

22 листопада 2015 року, в Будинку Художника вже відкривалася спільна виставка Катерини Сісфонтес (Швеція) і Андрія Базюти (Україна) «Кімната без номера», яка у завуальованій формі намагалася аналізувати симптоми нинішньої хвороби соціума, апелюючи до шизофазії. Шизофазія — симптом психічних розладів, виражений порушенням структури мови (фрази побудовані правильно, проте не несуть жодного смислового навантаження). Розмови політика, лікаря або філософа мало відрізняються від розмов людини, хворої шизофазією. Більше того, людина загалом схильна до розривів між мовою і дією, придуманими моральними цінностями і реальними стосунками, обраними цілями і кінцевим результатом. Можливо, все це не так вже й погано, але нині розрив логічних ланцюжків у різних царинах людського існування є очевидним — саме це хотіли висловити автори проекту.

У часи своєї резиденції я встигла взяти участь разом з Марією Альохіною (колишня членкиня групи «Pussy Riot») і Танею Антошиною у панельній дискусії «Назустріч Музею Жінок: Точки зору, очікування, проєкції», зорганізованій Європейським Арт Центром Dukley та Феміністичним Центром Культури NVO NOVA 27 листопада 2015 року [6], а також реалізувати перформенс «Перечитуючи «Другу статтю» на відкритті виставки в АРТ Галереї в Подгориці.

Виставка «Stega» / «Стега» Євгенії Чайковської відкрилася 29 листопада 2015 року в Будинку художників (колишня Югоцеанія). Художниця представила живопис на фрагментах

Оксана Чепелик. проект
«Чорногорський колайдер»,
«Балканська роза», галерея
в церкві Св. Павла, Котор, 2015

Оксана Чепелик. проект «Украї-
но-Чорногорський колайдер» / «МО/
UA COLLIDER», XVII LPM Amsterdam,
Tolhuistuin (Нідерланди), 2016

Кіндер Альбум. «Lalbatros ton
atouir» / «Альбатрос моє кохання»,
Будинок художника: Котор, 2016

битого скла окремих видів вогнепальної зброї. «Стега» носила антивоєнний посыл та мала ще концептуально конституційні засади. Стега (присяга) — перший письмовий закон Чорногорії, ухвалений Петром I Петровичем Негошем (1748–1830; митрополит і правитель Чорногорії, канонізований як Петро Цетінський), де, зокрема визначалося, що жителі Чорногорії усі політичні і військові дії вестимуть тільки спільно [7]. Кажучи коротко, Стега для Чорногорії — на кшталт Руської правди XI–XII ст. і Конституції Пилипа Орлика 1710 року для нас. Проект з ідеєю спільності, звичайно, апелював до подій в Україні.

Наприкінці листопада з Чорногорії до Маямі вирушив мистецький вантаж, який перетворився першого грудня на виставку «Recycle Religion» / «Вторинна переробка релігії» в рамках програми Sattelite під час Art-Bazel-Miami, де збираються всі провідні галеристи і колекціонери світу. 12 грудня виставка переїхала до Нью-Йорку і відкрилася в галереї «White Box». «White Box», некомерційний простір сучасного мистецтва, увійшов до Top-10 мистецьких галерей в Нью-Йорку саме завдяки виставці «Recycle Religion» (куратори Марат Гельман і Хуан Пунтес). Цей проект змішує православні образи з консюмеристськими рекламами й звичним використанням технологій. «Recycle Religion» досліджує роль релігії в Росії і Східній Європі починаючи з розпаду Радянської імперії. У виставці взяли участь художники з Росії, Чорногорії, США та України: Олег Кулик, Олександр Косолапов, Дмитро Гутов, Павло Брат, Володимир Козін, Recycle Group, Дюк Райлі + Мак Премо, Федеріко Солмі, Роберт Прісман, ANVIL Collective, Електробутік, Пуссі Райот, Арсен Савадов, Олена Томашевич та Ілля Шошкіч.

Реалізований мною у рамках резиденції DEAC проект «Чорногорський колайдер», демонструвався в церкві Св. Павла в Которі з 23 грудня 2015 по 5 січня 2016. Проект, що працює з такими поняттями як часопростір, наука та громадський простір, звертається до історії Чорногорії. Він досліджує етапи історії Чорногорії, вплітаючи їх в мозаїчні панорамні відеопроєкції. В проекті, апелюючому до певної подібності чорногорської та української історії (обидві держави розвивалися в тіні більш могутніх сусідніх країн), йдеться і про Україну.

Петар Чукович, арт директор DEAC, виступаючи з промовою на відкритті виставки в церкві Св. Павла, наголосив, що проект «Чорногорський колайдер» взаємодіє з історичним сакральним простором за допомогою аудіо-відео технологій у такий спосіб, що створює імерсивне середовище, в якому, наче, «вселенський розум говорить з людиною». Роза з лайт-боксів не лише доречна в сакральному просторі і, нібито, заграє з ним, вона говорить про середньовіччя, куди скочується світ сьогодні. Візуальний підхід у проекті відсилає до експериментальної методології дитячого vs дорослому калейдоскопу, який підкреслює розуміння цивілізаційних розломів, в яких ми зараз живемо, де людина занурена в космогонічне імерсивне середовище. Проект про залученість.

«Україно-Чорногорський колайдер», частина якого була розроблена в резиденції DEAC, демонструвався за підтримки Міжнародного фонду «Відродження» в рамках XVII LPM 2016 Amsterdam — Live Performers Meeting (Зустріч творців живого відео) в Культурному центрі Tolhuistuin 12–14 травня 2016 в Амстердамі, в Нідерландах. «Український колайдер» зосере-

Саша Макарьска. «Чорногорські ретабло», галерея в церкві Санта Марія дель Пунта, Будава, 2015

Євгенія Чайковська. проект «Stega» / «Стега», Будинок художника, Котор, 2015

Жанна Кадирова. проект «Перформенс V» / «Performance V», сцена театру Культурного центру, Котор, 2016

джується на Революції Гідності та функціонуванні суспільного простору, де ідеали свободи, демократії і права людини були цинічно розтоптані олігархічною владою. «Колайдер», вплітаючи людей з Майдану, їхні долі та урбаністичний простір в динамічний орнамент, піднімає питання: чи люди є елементарними частками в системі прискорювачів глобальних сил, чи енергія взаємодії здатна породити нові значення, нові форми мислення і нові шляхи існування в світі, наполягаючи на тому, що «інший світ можливий» [8, с. 364]?

4 серпня 2016 за підтримки Міжнародної благодійної організації «Фонд підтримки міжнародного співробітництва України» авторський перформанс «Колайдер_Орнамент» було реалізовано в ІІСАТ — Міжнародному інституті сучасного мистецтва і теорії в Мангалії (Румунія). Чорноморське туристичне місто, його близькість до зони напруги — плацдарм російського мілітаризму в Криму — чудове місце для цього перформенсу, в якому я апелювала до українських вишиванок, чий орнамент виконує захисну функцію.

Я малювала орнаменти, отримані з відеотрансформацій Київського Майдану, — на вибір: кров'ю або хною — на своєму тілі, на тілі свого сина, на тілах усіх, хто хоче розділити наш біль. Це проект соціальної скульптури. Перформенс демонструє складності конфлікту і є зверненням до світу, аби колективно зупинити війну.

7 лютого 2016 року в Будинку художника в Которі відкрилася виставка з віковим обмеженням 18+ «L'albatros mon amour» / «Альбатрос моє кохання», що складається з двох частин: «L'albatros mon amour» і «Пастка», української мисткині зі Львова, яка працює під псевдонімом Кіндер Альбум. Kinder Album — в перекладі з німецької «Дитячий альбом» — з'явилася у соціальних мережах 2012 року як художниця з відвертими фотографіям та рисунками, зробленими у дитячій манері (звідси її псевдонім); працює з рисунком, живописом, фотографією, відео та інсталяцією. Kinder Album активно бере участь у групових та персональних виставках в Україні та за її межами. «L'albatros mon amour» — серія картин, що розповідає у деталях про «курортний» роман авторки з альбатросом, відсилаючи глядача до відомої пісні Шарля Бодлера «Альбатрос». Інсталяція «Пастка» — про страх, що загаяють нас у внутрішні пастки, з яких не вибратися. На відкритті Петар Чукович розкрив тему Леда і Лебеда, до якої виставка під назвою «L'albatros mon amour» стала парафразом.

За рік свого існування DEAC — Європейський культурний центр Дюклей — реалізував понад 50 виставок, п'ять фестивалів, у світ вийшли три книжки. Модерністська будівля Югоцеанії (колишнього пароплавства Югославії) в м. Котор у Боко-Которській затоці отримала друге життя — нині це Будинок художників з майстернями для роботи; продовжує зростати парк скульптур у Будві. Діяльність DEAC сприяла збільшенню зацікавлення у світі Чорногорією, включенню чорногорських художників до міжнародного контексту. Коли Наум Емильфарб запросив Марата Гельмана працювати над створенням культурного центру Дюклей, було важко уявити, що можна встигнути стільки реалізувати за один рік.

Першу річницю своєї роботи Dukley European Community Art відзначив значною кількістю заходів. Так, 2 березня відкрито дві виставки: «Сповідь резидента» Ігоря Гусева (галерея Pizana

в Підгориці) та колективна виставка «Абстрактне-Конкретне» (Moderna Galerija). Остання, розглядаючи динаміку й актуальність відносин конкретного і абстрактного, включила низку робіт митців, котрі впродовж року працювали в рамках програми резиденції DEAC, та художників, які в тій чи іншій формі були, є або будуть залучені до діяльності Dukley. Серед учасників виставки — один український митець Ігор Гусев та 15 інших художників з різних країн. Виставка спирається на дві, можливо найвизначніші, теоретичні розробки історії мистецтва ХХ століття, представлені в дисертації Вільгельма Воррінгера «Абстракція та вчуття» («Abstraktion und Einfühlung») [9, с. 459] і в трактаті Василя Кандинського «Про духовне в мистецтві» [10, с. 26].

Крім того, чорногорський режисер Данило Муранович зняв фільм про діяльність DEAC, продемонстрований 12 лютого 2016 року з нагоди річниці Dukley European Community Art в Чорногорському народному театрі в Подгориці.

29 березня 2016 року у Центрі сучасного мистецтва Чорногорії відкрито виставку Dukley European Community Art з назвою «Майстерні в Югоцанії» / «Artstudios from Yugoceanija» — майстерні виступають як символ повної особистої автономії художників, суверенної території особистої художньої дії. Центр існує в Замку Петровича (в цій споруді за часів Тіто створено Центр мистецтв країн, що не приєдналися: тут і досі можна подивитися мистецтво 70-х з Єгипту, В'єтнаму та Куби). На виставці були представлені роботи 12-х художників, створені в часі їхнього перебування в програмі резиденцій DEAC останнього року. Серед них троє з України: Юрій Соломко проект «Чорногорія», Саша Макарьська проект «Чорногорські ретабло» та Євгенія Чайковська проект «Стега». Виставка продемонструвала різноманітність автономних мистецьких світів.

Відкриттю проекту наступної української резидентки Жани Кадирової передував воркшоп в DEAC «Малюємо портрети з Жанною Кадировою» 27 березня 2016 року у Будинку художника в Которі. Це був своєрідний проект соціальної скульптури: художниця залучила до створення портретів усіх бажаючих, згодом багато робіт воркшопа стали частиною її проекту «Перформенс V» / «Perfomance V» (відкрився 2 квітня 2016 на сцені театру Культурного центру в Которі. «Perfomance»). Це серійний проект, завжди відмінний від попередніх, в якому архітектура місця проведення, зібрані твори і їх кількість — завжди неповторні. Він стартував влітку 2015 року, у вересні показаний у рамках Київської Бієнале «The School of Kyiv 2015». У київській версії було представлено 177 творів з колекції Національного Художнього Музею України, Музею Івана Гончара.

Восени 2016 року заплановано здійснити виставку в музеї в Подгориці за участю проектів усіх українських митців — резидентів DEAC. Культурний центр працює згідно з описаною логікою три роки, щороку робиться акцент на входженні Чорногорії у світовий культурний простір.

Висновки. Залучення українських проектів, реалізованих у рамках DEAC резиденції Dukley European Art Community, організованої Маратом Гельманом в Чорногорії, сприятиме створенню більш повної картини українського сучасного мистецтва.

Змінюється парадигма існування культури в світі — з дотаційної сфери вона перетворюється на інструмент розвитку економіки. В економічній сфері на перший план вийшли досягнення інформаційних технологій. Усвідомлення українською владою ролі закладів культури як інструментів економічного і політичного впливу, мало б фіналізуватися у створенні інституційної мережі сучасного мистецтва, що відповідає б новому місцю культури в 21 столітті, де власний інститут кураторства міг би втілити в реальність українську культуру.

Література

1. *Čuković P.* Forwords / «Dukley European Art 2015 Community» annual report. — Црне Гора, Цетинье, 2015. — 22–23 pages.
2. *Guelman M.* A Lirical Introduction / «Dukley European Art 2015 Community» annual report. — Црне Гора, Цетинье, 2015. — 24–25 pages.

3. *Епатко М.* Мэппинг: вторая жизнь архитектурных объектов» / «Berlogos» Интернет-журнал о дизайне и архитектуре, 29 июня, 2015. [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://berlogos.ru/interview/mapping-vtoraya-zhizn-arkhitekturnykh-obektov>.
4. *Solomko Y.* Montenegro / «Dukley European Art 2015 Community» annual report. — Црне Гора, Цетинье, 2015. — 359 pages.
5. *Kozlova O.* Montenegro Retablos / «Dukley European Art 2015 Community» annual report. — Црне Гора, Цетинье, 2015. — 359 pages.
6. DEAC: Marija Aljohina i «Muzej žena» sjutra u Podgorici. [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://portalanalitika.me/clanak/210216/deac-marija-aljohina-i-muzej-zena-sjutra-u-podgorici>.
7. *Драгош Ј.* Драгољуб Поповић: Народна правна историја, Београд 2003. — 44 стр.
8. *William F. Fisher and Thomas Ponniah (2003).* Another World is Possible: Popular Alternatives to Globalization at the World Social Forum, London : ed/ Zed Books. — 384 pp.
9. *Воррингер В.* Абстракция и вчувствование (фрагменты) / В. Воррингер ; [пер. с англ. Е. Фролова] // Современная книга по эстетике : антология / [под ред. М. Райдера]. — М. : Изд-во иностранной литературы, 1957. — С. 459–475.
10. *Кандинский В.* Про духовне в мистецтві... / Творчість. — 1988. — № 8. — С. 26.

Чепелик О.В. Український слід у проектах DEAC

Стаття розглядає український слід в проектах DEAC — Dukley European Art Community (Дюклей європейської арт спільноти) — Європейського культурного центру, започаткованого в Чорногорії. Метою статті є розгляд проектів українських митців, реалізованих в рамках DEAC з моменту заснування програми, для залучення їх до національного культурологічного дискурсу та аналіз тем, розроблених авторами, з урахуванням проекції цієї проблематики на український контекст. Стаття аналізує зміну парадигми існування культури в світі — з дотаційної сфери вона стає інструментом розвитку економіки.

Ключові слова: DEAC, культура як інструмент, економічний розвиток, українські митці, культурологічний дискурс.

Чепелик О.В. Украинский след в проектах DEAC.

Статья рассматривает украинский след в проектах DEAC — Dukley European Art Community (Дюклей европейского арт сообщества) — Европейского культурного центра, основанного в Черногории. Целью статьи является рассмотрение проектов украинских художников, реализованных в рамках DEAC с момента основания программы, для привлечения их к национальному культурологическому дискурсу и анализ тем, разработанных авторами, с учетом проекции этой проблематики на украинский контекст. Статья анализирует изменение парадигмы существования культуры в мире — из дотационной сферы она становится инструментом развития экономики.

Ключевые слова: DEAC, культура как инструмент, экономическое развитие, украинские художники, культурологический дискурс.

Chepelyk O. Ukrainian Trace in The DEAC Projects

An article examines Ukrainian trace in the projects of DEAC — Dukley European Art Community — the cultural center founded in Montenegro. The aim of the article is consideration of projects realized by Ukrainian artists within the framework DEAC from the moment of program establishment in order to bring them to the national cultural study discourse and analysis of the themes developed by authors, taking into account their projection on Ukrainian context. The article analyses the change of culture existence paradigm in the world — from a grant sphere it becomes the instrument for economy development. At the same time, article assists in understanding by Ukrainian authority, which underestimates the role of establishments of culture as instruments of economic and political influence, and has to motivate in the organisation of contemporary art institutional network, that would respond to the new place of culture in 21 century with own institute of curators.

Keywords: DEAC, culture as an instrument, economic development, Ukrainian artists, cultural study discourse.